

Aurora MARTIN

Cu proprietatea intelectuală la ușa Europei

Unul dintre domeniile cărora li s-a acordat o atenție specială în armonizarea *aquis*-ului comunitar este cel al drepturilor proprietății intelectuale și industriale¹. Alinierea la legislația Uniunii Europene presupune asigurarea liberei circulații a bunurilor și serviciilor protejate de aceste drepturi. Obiectivul scontat este constituirea unei piețe unice, în care să se acorde protecție echivalentă în toate țările Uniunii Europene, urmărindu-se principiile protecției unei piețe naționale. În Raportul Regulat intitulat *De la Comisia Europeană, despre progresele României privind adeziunea – 2000*, Comisia Europeană a statuat faptul că „drepturile proprietății intelectuale și industriale reprezintă o prioritate de scurtă durată, cu referire la parteneriatul de adeziune”².

Deși Comisia Europeană a considerat satisfăcătoare situația cu privire la acest domeniu, proprietatea intelectuală *sui generis* solicită mai mult decât o armonizare tehnică legislativă. O politică mereu constructivă a proprietății intelectuale se bazează pe unele prevederi judicioase în privința fondurilor necesare pentru atingerea gradului de instituționalizare, dar și a gradului de autoritate liberă și independentă cerut de aplicarea și implementarea unei politici naționale în acest domeniu.

Dreptul de autor este un termen juridic care desemnează drepturile recunoscute autorilor de opere de creație intelectuală, indiferent de modalitatea de creație, modul sau forma de exprimare. Accesul publicului la creația unui autor ridică automat două probleme: cea a drepturilor patrimoniale ale autorului, chiar în situația în care nu mai este el proprietar, și problema drepturilor conexe ale interpreților, producătorilor sau radio-televiziunii, în jurul operelor deja protejate.

Dreptul de autor este protejat, pe plan intern, prin Legea nr. 8/1996, modificată și completată prin Legea nr. 285/2004, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 123/2005 și Legea nr. 329/2006. În România există două instituții de stat care protejează și garantează drepturile intelectuale și industriale asupra titlurilor,

¹ Dreptul proprietății intelectuale a primit o consacrare definitivă și oficială odată cu încheierea Convenției instituind Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (OMPI) care a fost semnată la 14 iulie 1967 la Stockholm, ea cuprinzând patru mari domenii: *Drepturi de autor pentru operele literare și artistice, Drepturile conexe dreptului de autor*. Sunt protejate ca drepturi conexe interpretările sau execuțiile artiștilor interpreți sau executanți, înregistrările sonore sau fonogramele producătorilor de astfel de înregistrări sau fonograme, emisiunile organismelor de radio și televiziune, *Dreptul de proprietate industrială, Alte drepturi de proprietate intelectuală* neincluse în primele categorii.

² Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană din anul 2000, Documentul nr. 22, p. 44, publicat de Departamentul Român de Integrare Europeană.

mărcilor, invențiilor și creațiilor de orice fel: Oficiul Român pentru Drepturile de Autor (ORDA)³ și Oficiului de Stat pentru Invenții și Mărci (OSIM)⁴.

În cazul legii dreptului de autor și a drepturilor conexe, atât necesitățile legislative, cât și implementarea acestora sunt supuse, din punct de vedere instituțional, unui corp central al administrației statale, respectiv ORDA. Legea nr. 8/1996, precum și Decizia nr. 60/1997 aduc o referire explicită responsabilității instituționale atribuite acestei agenții guvernamentale specializate, care beneficiază de o autoritate exclusivă pe teritoriul României în ceea ce privește monitorizarea și controlul implementării legislației. În acest sens, art. 137 specifică faptul că funcționarea și investițiile ORDA sunt finanțate în totalitate de la bugetul de stat, fapt grăitor pentru autoritatea sa reală și pentru gradul de independență instituțională.

În 2006, în cadrul ORDA funcționează șapte organisme care se ocupă de colectarea și distribuirea drepturilor de autor, pe domenii specifice: Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România – Asociația Drepturilor de Autor (UCMR-ADA), care gestionează drepturile autorilor de muzică, Centrul Român pentru Administrarea Drepturilor Artiștilor Interpreți (CREDIDAM), care gestionează drepturile artiștilor interpreți sau executanți, COPYRO – drepturile autorilor de opere literare, Uniunea Producătorilor de Fonograme din România (UPFR) – drepturile producătorilor de fonograme, Societatea pentru Drepturi de Autor în Cinematografie și Audiovizual – Societatea Autorilor Români din Audiovizual (DACIN-SARA) – drepturile autorilor de opere audiovizuale, Societatea de Gestiune Colectivă a Dreptului de Autor în domeniul Artelor Vizuale (VISARTA) – drepturile autorilor din domeniul artelor vizuale, și Uniunea Producătorilor de Film și Audiovizual din România (UPFAR), care se ocupă de gestionarea drepturilor producătorilor de opere audiovizuale⁵. Prin aceste organisme de gestiune colectivă, ORDA a colectat de la utilizatori și a remis autorilor, în ultimul an, drepturi în valoare de peste 300 de miliarde lei⁶.

³ Oficiul Român pentru Drepturile de Autor, înființat în 1996, odată cu promulgarea Legii nr. 8, este o instituție a administrației publice centrale, cu personalitate juridică. Ea se află în subordinea Guvernului, cu autoritate unică pe teritoriul României în ceea ce privește evidența, observarea și controlul aplicării legislației în domeniul drepturilor de autor și al drepturilor conexe.

⁴ Diferența dintre ORDA și OSIM constă în faptul că OSIM protejează mărcile și invențiile, adică drepturile industriale, iar ORDA operele originale de creație intelectuală în domeniul literar, artistic sau științific.

⁵ UCMR-ADA, cu peste 5.000 de membri, pare să fi avut cele mai spectaculoase încasări din utilizarea drepturilor de autor. Acestea au depășit anul trecut 160 de miliarde, din care peste 63 de miliarde din domeniul ambiantal (discotecă, restaurante, baruri etc.), aproape 38 de miliarde de la televiziuni și peste 21 de miliarde de la societățile de cablu. La 31 decembrie 2004, UCMR-ADA avea, potrivit datelor oficiale furnizate, un excedent de peste 2,6 miliarde lei. Ceea ce înseamnă că, deși are, ca toate celelalte organisme de gestiune colectivă, statut de organizație non-profit, ea este, totuși, profitabilă. Nici cântăreții-interpreții n-au fost lăsați fără drepturi (conexe, e adevărat, căci pe cele de autor le-au încasat compozitorii și textierii). În 2004, CREDIDAM a încasat, pentru cei aproximativ 5.200 de membri, peste 53 de miliarde, din care ar fi rămas, conform actelor contabile, cu un excedent de 29 de milioane (*Miron Manega*, ORDA, Garda de corp a dreptului de autor, în *Săptămâna Financiară* nr. 85 din 6 noiembrie 2006).

⁶ Bugetul alocat anul acesta pentru ORDA este de peste 14,9 miliarde lei, din care 13,9 sunt destinați cheltuielilor curente. Cele șapte organisme de gestiune colectivă nu sunt, însă,

Prin Hotărârea Guvernului nr. 573/1998 privind organizarea și funcționarea OSIM⁷ se acordă deplină și unică autoritate OSIM, în calitate sa de organizație publică specializată în asigurarea protecției proprietății industriale, în conformitate cu legislația națională în domeniu și cu prevederile convențiilor și tratatelor internaționale la care România este parte. Funcționarea și cheltuielile de investiții sunt finanțate prin veniturile extra bugetare ale oficiului. OSIM are posibilitatea de a putea primi finanțări specifice de capital de la bugetul de stat, dar, în sine, reprezintă o instituție autonomă, care trebuie să acționeze în direcția finanțării proprii⁸.

Deși a considerat adecvată capacitatea administrativă în ceea ce privește proprietatea industrială, Comisia Europeană a sesizat în mod repetat dificultățile implementării legislației proprietății intelectuale. Una dintre cele mai importante probleme, în acest context, o reprezintă importarea bunurilor piratate, pe care procedurile vamale de control nu le pot preveni, ceea ce duce la înregistrarea unui mare procent de bunuri piratate, în raport cu vânzările efective. În contrast, producția domestică de bunuri piratate pare a fi relativ limitată⁹.

În Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană din anul 2000 s-a decis necesitatea amendării Hotărârii Guvernamentale cu referire la regulamentul și funcționarea ORDA, pentru a se putea susține o reală consolidare a capacității instituționale, care să impună o ameliorare a capacității resurselor umane implicate în monitorizarea legislației pe acest domeniu. Stimularea capacității administrative avea să permită, astfel, dezvoltarea cooperării cu organizațiile internaționale aferente, precum și cu Direcția Generală a Vămirilor, în vederea ameliorării aplicării măsurilor la graniță privind respectul drepturilor proprietății intelectuale¹⁰.

Ca urmare a acestui Program, s-a inițiat elaborarea proiectului de amendare a Legii nr. 8/1996, care urmărea să ajungă la deplina armonizare a legislației naționale cu Directivele Uniunii Europene în acest domeniu, dar și cu prevederile noilor tratate internaționale. Prioritare s-au dovedit a fi: consolidarea capacității instituționale și administrative; continuarea procesului de armonizare cu legile internaționale ale dreptului de autor și o eficiență sporită a implementării legii în domeniul dreptului de autor și a drepturilor conexe. Consolidarea capacității instituționale și administrative viza ameliorarea procesului intern de management și a proceselor de execuție

bugetare. Ele se autofinanțează din taxele și comisioanele percepute membrilor lor, pentru serviciile de protecție și reprezentare. Acestea sunt de 10-30% din valoarea dreptului de autor convenit titularului. *Miron Manega*, ORDA, Garda de corp a dreptului de autor, în *Săptămâna Financiară* nr. 85 din 6 noiembrie 2006.

⁷ Monitorul Oficial al României nr. 345 din 11 septembrie 1998.

⁸ Art. 10 din H.G. nr. 573/1998.

⁹ *De la Comisia Europeană, despre progresele României privind adeziunea – 2000, Raport*, Documentul nr. 22, p. 44, publicat de Departamentul Român de Integrare Europeană.

¹⁰ Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană din anul 2000, Documentul nr. 8, p. 68, publicat de Departamentul Român de Integrare Europeană.

specifice, urmărindu-se controlul implementării legii, monitorizarea organismelor de gestiune colectivă, logistica și activitățile aferente¹¹.

Un obiectiv fundamental l-a constituit promovarea drepturilor intelectuale în domeniul creației intelectuale, care presupune un standard de protecție similar cu acela al majorității statelor membre ale Organizației Mondiale pentru Proprietate Intelectuală (WIPO)¹², mai ales la nivelul Comunității Europene și al Statelor membre. În această direcție, legislația României a urmărit armonizarea, prin acceptarea convențiilor internaționale relevante, precum și a tratatelor WIPO¹³, ceea ce a presupus implicit îndeplinirea obligațiilor asumate de România în Acordul de Asociere¹⁴.

Comisia Europeană și-a afirmat intenția de a continua să dezvolte o cultură a proprietății intelectuale și să ajute țările în curs de dezvoltare să adopte legile aferente, astfel încât cetățenii lor să devină beneficiarii unei protecții crescânde pe piețele domestice și de export¹⁵.

Din Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană pe anul 2000 reieșea necesitatea armonizării legislației românești, cu precădere a Legii nr. 8/1996, cu directivele Consiliului nr. 92/100/EEC din 19 noiembrie 1992 a drepturilor de locație și de împrumut și a drepturilor de autor în domeniul proprietății intelectuale și nr. 96/9/EEC cu privire la protecția legală a bazelor de date. Cu toate că termenul limită pentru proiectele corespondente de legislație a fost stabilit până în anul 2000, primul s-a înregistrat abia în anul 2004¹⁶. Noua lege protejează, în mod particular, programele pentru calculator, instalarea, stocarea, rularea sau executarea, afișarea ori transmiterea în rețea a unui program pentru calculator fără autorizarea titularului dreptului de autor (fără licență) reprezentând infracțiune și pedepsindu-se cu închisoare de la 1 la 4 ani sau cu amendă de la 100 de milioane de lei la 400 de milioane de lei.

Legea consideră de asemenea infracțiuni și o serie de alte fapte: realizarea, în scopuri comerciale, cu orice mijloace și în orice mod, de mărfuri pirat (copii ale programelor pentru calculator realizate fără consimțământul titularilor de drepturi de autor); importul, tranzitul sau orice altă modalitate de introducere de mărfuri pirat pe piața internă; distribuirea sau deținerea, în scopuri comerciale, de mărfuri pirat în magazine specializate în distribuirea de programe pentru calculator; depozitarea și transportul, în scopuri comerciale, de mărfuri pirat; închirierea de mărfuri pirat,

¹¹ Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană din anul 2000, Documentul nr. 17, p. 303, publicat de Departamentul Român de Integrare Europeană.

¹² Organizația Mondială a Proprietății Intelectuale (conform denumirii originale din engleză, The World Intellectual Property Organization sau WIPO) este una din agențiile specializate ale Națiunilor Unite. WIPO a fost creată în 1967 cu scopul declarat de a încuraja activitatea creatoare și promovarea proprietății intelectuale oriunde în lume.

¹³ WIPO are în mod curent 183 de state membre, administrează 23 de tratate internaționale, având sediul mondial în Geneva. Actualul Director-general al WIPO este Kamil Idris.

¹⁴ Idem, p. 304.

¹⁵ <http://www.europa.eu.int/comm/trade/miti/intell/overview.htm>

¹⁶ Legea nr. 285/2004 pentru modificarea și completarea Legii nr. 8/1996.

precum și oferirea spre vânzare sau închiriere a acestora prin anunțuri publice ori prin mijloace electronice de comunicare (de exemplu, trimiterea de e-mailuri cu oferte de CD-uri pirat este infracțiune, conform acestui text de lege).

Înăsprind măsurile, noua lege protejează circulația produselor originale. Astfel, distribuirea, importul sau închirierea de programe pentru calculator originale sunt activități supuse autorizării titularului de drepturi de autor, în lipsa acestei autorizări, faptele devenind infracțiuni.

În baza acordului TRIPS¹⁷, guvernul român are obligația internațională de a fonda un statut legal al autorităților vamale, pentru a ajunge la un control eficient al drepturilor proprietății intelectuale transfrontaliere. În Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană pe anul 2000 apare, de altfel, ca prioritate pe termen scurt și mediu, implementarea măsurilor Acordului TRIPS, în cooperare cu Ministerul Industriei și Comerțului, Ministerul Finanțelor și Direcția Generală a Vămirilor (1999 – 2002)¹⁸, având în vedere faptul că obligațiile contractuale ale proprietății intelectuale în cadrul Organizației Mondiale a Comerțului au intrat în vigoare la 1 ianuarie 2000, pentru țările în curs de dezvoltare.

Capacitatea de a stăpâni controlul mărfurilor contrafăcute și piratate constituia o problemă majoră cu care s-a confruntat guvernul român, fapt pentru care s-a cumulat efortul mai multor organisme în găsirea unor soluții eficiente: ORDA (care nu deținea oficii regionale și dispunea de numai 10 inspectori), organizații de gestiune colectivă (responsabile de exercițiul drepturilor proprietății intelectuale), jurisdicții specializate (ORDA nu poate aplica amenzi și nici nu poate reține persoane), autorități vamale și poliție. În urma intervențiilor, Comisia Europeană remarcă faptul că autoritățile române au crescut numărul de intervenții împotriva producțiilor piratate suspectate și au făcut efortul de a antrena personalul¹⁹. Totuși, se impunea mărirea capacității administrative, implementarea eficace a măsurilor transfrontaliere și formarea autorităților vamale și a poliției²⁰.

Fără îndoială că adoptarea legislației comunitare în ceea ce privește problematica drepturilor proprietății intelectuale și industriale a constituit o condiție majoră în faza de începere a discuțiilor în vederea aderării.

¹⁷ Acordul Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) este un acord între toți membrii WTO de a cere protecție și aplicarea drepturilor de proprietate intelectuală. Acordul TRIPS, intrat în vigoare la 1 ianuarie 1995, este cel mai complex acord multilateral asupra proprietății intelectuale. Acordul acoperă zone ale proprietății intelectuale, cum sunt drepturile de autor și cele conexe (de exemplu, drepturile de producător, ale caselor de discuri și companiilor de difuzare radio și televiziune). Țările membre WTO continuă implementarea completă a Acordului TRIPS, deși aceste țări trebuie să ia în considerație noile clauze care vor adapta TRIPS mai bine la economia digitală. Microsoft sprijină încorporarea Tratatului WIPO Copyright și a WIPO Performances and Phonograms Treaty în TRIPS.

¹⁸ Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană pe anul 2000, Documentul nr. 8, p. 67, publicat de Departamentul Român de Integrare Europeană.

¹⁹ Programul Național de Aderare la Uniunea Europeană pe anul 2000, Documentul nr. 22, p. 44, publicat de Departamentul Român de Integrare Europeană.

²⁰ Ibidem.